

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.1.26>

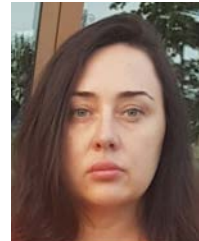
КОМПЕТЕНЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ МИТНИХ ПРОЦЕДУР: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Пай Інна Іванівна,

orcid.org/0009-0000-1512-4346

аспірантка кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено розкриттю теоретичних і практичних проблем розмежування компетенції окремих суб'єктів запобігання корупційним ризикам у здійсненні митних процедур у межах його адміністративно-правового забезпечення. З'ясовано та проаналізовано зміст категорії «суб'єкт права», а також термінів «компетенція органу державної влади», «компетенція» та «повноваження». Доведено, що митні процедури – це правозастосовна діяльність митних органів і їх посадових осіб, спрямована на реалізацію їхніх повноважень під час переміщення конкретного товару через митний кордон визначеним способом у межах вибраного декларантом митного режиму (як фізичними, так і юридичними особами) з дотриманням сукупності митних формальностей. Запропоновано авторське визначення юридичної конструкції – «компетенція суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур». Підтримано наукову позицію, що компетенція суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур є складовою частиною їхнього адміністративно-правового статусу, визначає їхнє місце та роль у системі антикорупційних органів у митній сфері, може бути визначена як сукупність нормативно визначених цілей і завдань, яка необхідна для виконання державно-владних повноважень у цій царині, а «повноваження» вказують на те, які правові можливості має суб'єкт запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур для вирішення визначених компетенцією завдань. До основних складових частин компетенції суб'єктів запобігання корупційним ризикам у здійсненні митних процедур доцільно віднести сукупність і обсяг їхніх прав і обов'язків, завдання, функції, призначення, відповідальність тощо. Розглянуто повноваження таких суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур загальної компетенції, як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України, окремих суб'єктів спеціальної компетенції, зокрема Національного агентства запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Державної митної служби України тощо.

Ключові слова: запобігання корупції, запобігання корупційним ризикам, службові особи, митні органи, суб'єкти, повноваження, компетенція, митні процедури, митний контроль, митне оформлення, державна служба, адміністративно-правове забезпечення.

Pai Inna. Competence of entities to prevent corruption risks during customs procedures: administrative and legal aspect

The article is devoted to the disclosure of theoretical and practical problems of delineating the competence of individual subjects to prevent corruption risks in the implementation of customs procedures within the limits of its administrative and legal support. The content of the categories "subject of law", as well as the terms "competence of the state authority", "competence" and "authority" have been clarified and analyzed. It was established that customs procedures are law enforcement activities of customs authorities and their officials, aimed at the implementation of their powers during the movement of specific goods across the customs border in a certain way within the limits of the customs regime chosen by the declarant (both natural and legal entities), with compliance with a certain set of customs formalities. The author's definition of the legal

construction "competency of entities to prevent corruption risks in the implementation of customs procedures" is proposed. The scientific position is supported that the competence of subjects to prevent corruption risks in the implementation of customs procedures is a component of their administrative and legal status, determines their place and role in the system of anti-corruption bodies in the customs sphere and can be defined as a set of normatively defined goals and tasks, which is necessary for their performance of state powers in this area, and "powers" indicate what legal capabilities the subject of corruption risk prevention has when carrying out customs procedures to solve the tasks defined by the competence. The powers of such entities for preventing corruption risks when implementing customs procedures of general competence as the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the President of Ukraine, and individual entities of special competence, in particular the National Agency for the Prevention of Corruption, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, the State Customs Service of Ukraine, etc., are considered.

Key words: prevention of corruption, prevention of corruption risks, officials, customs authorities, subjects, powers, competence, customs procedures, customs control, customs clearance, public service, administrative and legal support.

Укладанням Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС у 2014 р. Україна взяла на себе низку зобов'язань у контексті запобігання корупції, до основних принципів, з метою посилення відносин між сторонами, віднесено боротьбу з корупцією як у приватному, так і в державному секторі [1], у митній сфері також. Однак станом на початок 2023 р. Україна посідає 104 місце зі 180 країн у списку Corruption Perceptions Index (CPI) за рівнем сприйняття корупції. Окрім того, в умовах набуття Україною в червні 2022 р. статусу кандидата у члени ЄС та подальшого шляху отримання повноцінного членства в Європейському співтоваристві, а також визнання України на початку жовтня 2022 р. потенційним членом Організації економічного співробітництва та розвитку на перший план виносяться питання вдосконалення антикорупційної політики запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур. Це пов'язано з тим, що ефективно управління корупційними ризиками під час здійснення митних процедур є запобіжником виникнення корупції в діяльності посадових осіб митних органів.

Підкреслює актуальність вибраної теми те, що згідно із приписами ст. 5 Конвенції проти корупції 2003 р. передбачено, що держави-учасниці зобов'язані формувати та реалізовувати ефективну політику проти корупції з метою забезпечення належного управління державним майном, чесності та невідкупності, прозорості та відповідальності, участі суспільства в запобіганні корупції. Приписи Анти-

корупційної програми Держмитслужби України на 2021–2022 рр. визначають потребу в конкретних кроках запобігання, зменшення кількості випадків порушень норм законодавства посадовими особами митних органів, таку потребу й передбачають положення Антикорупційної програми Державної митної служби України на 2023–2025 рр., яка затверджена наказом Держмитслужби України від 31 травня 2023 р. Отже, у системі протидії корупції в діяльності посадових осіб митних органів основоположними є виявлення і мінімізація корупційних ризиків під час здійснення митних процедур, умов і причин, що супроводжують їх виникнення. Особливе значення має компетенція суб'єктів у цій царині. Вищенаведене вказує на актуальність вибраної теми.

Метою статті є з'ясування змісту компетенції суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур у межах його адміністративно-правового забезпечення.

Дослідження проблематики запобігання корупції в діяльності митних органів у своїх працях проводили такі науковці, як Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. Ю. Бусол, А. Д. Войцешук, Є. В. Додін, Ю. М. Дьомін, О. М. Шевчук та інші. Так, А. І. Карашенко досліджував захист прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції в митних органах України (2019 р.), Ю. В. Коваленко розкрив специфіку адміністративно-правових засобів протидії корупції в органах державної митної служби України (2011 р.), Л. І. Аркуша вивчала окремі аспекти проявів корупції

в митних органах, О. І. Добровольський звернув увагу на специфіку протидії корупції в органах Державної фіскальної служби України (2015 р.) тощо. Проблемні питання здійснення митних процедур і запобігання митним правопорушенням в митному праві досліджували багато вчених, зокрема: Є. В. Додін, С. І. Денисенко, О. М. Шевчук і В. В. Зуй [2], інші. Однак питання з'ясування структури компетенції суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур не були досить досліджені в наукових працях. Зазначимо, що приписи Закону України «Про запобігання корупції» [3] передбачають обов'язкове застосування заходів і способів, механізмів запобігання корупційних ризиків у діяльності державних органів посадовими особами. Такі положення Закону охоплюють запобігання корупційних ризиків під час здійснення митних процедур, особливе значення в цьому правовому механізмі відіграє компетенція уповноважених суб'єктів. Потрібно також зазначити, що відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції віднесено органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ), Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) [4], однак у доктрині митного права немає єдиного переліку та класифікації суб'єктів запобігання корупції.

Стосовно категорій «суб'єкт» і «суб'єкт права». На думку В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, специфікою суб'єкта права є те, що ним виступає передусім держава загалом, яка в управлінському процесі представлена системою спеціальних, зазвичай державних, органів [5, с. 17]. Так, у словнику іншомовних слів категорію «суб'єкт» визначають як особу або організацію, що має певні права й обов'язки [6, с. 532]. А словник юридичних термінів термін «суб'єкт» визначає як особу, як фізичну, так і юридичну, поведінка якої регулюється нормами права. Але така поведінка може бути реалізована за наявності в неї ознак правоздатності та дієздатності [7, с. 108]. Отже, суб'єкт права – це особа, фізична або юридична

(приватна особа), що наділена визначеними правами й обов'язками в публічних правовідносинах.

Для визначення їхньої компетенції як складника адміністративно-правового статусу, спочатку розкриємо зміст категорій «корупційний ризик» і «митні процедури». У наказі НАЗК від 28 грудня 2021 р. № 830/21 передбачено термін «корупційний ризик» як імовірність учинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, що негативно впливає на діяльність організації [7]. Зокрема, у Митному кодексі (далі – МК) України визначено термін «митна процедура» так: зумовлені метою переміщення товарів через митний кордон України сукупність митних формальностей і порядок їх виконання (п. 21 ч. 1 ст. 4 МК України); митні формальності – це сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами та митними органами з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи (п. 29 ч. 1 ст. 4 МК України) [8]. Беручи до уваги наукові підходи до дефініції «митні процедури» [9, с. 18; 10, с. 61; 11, с. 68], на нашу думку, митна процедура – це правозастосовна діяльність митних органів і їх посадових осіб, спрямована на реалізацію їхніх повноважень під час переміщення конкретного товару через митний кордон визначеним способом у межах вибраного декларантом митного режиму (як фізичними, так і юридичними особами), з дотриманням визначеної сукупності митних формальностей.

Стосовно змісту компетенції суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур, на думку Ю. П. Битяка, компетенція органу державної влади – це його владні повноваження, той чи інший обсяг державної діяльності, покладений на цей орган, або коло передбачених правовим актом питань, які має вирішувати цей орган, сукупність його функцій і повноважень щодо всіх установлених для нього законодавством предметів відання [12, с. 76]. В. Б. Авер'янов зазначав, що за своєю природою компетенція органів виконавчої влади – це юридичне відображення (опосередкування) покладених на них функцій у спеціальних, так званих компетенційних (або статусних) нормативно-правових актах,

шляхом закріплення цілей, завдань і необхідних для їх реалізації комплексу прав і обов'язків, тобто державно-владних повноважень [13, с. 25].

Д. В. Приймаченко вважає, що компетенція митних органів – це сукупність нормативно визначених цілей і завдань, а також необхідних для їх виконання державно-владних повноважень митних органів. На думку автора, держава надає митним органам деякий обсяг повноважень для реалізації покладених на них функцій і вирішення поставлених перед ними завдань. Такі повноваження митних органів являють собою комплекс прав і обов'язків, спеціальних прав, щодо керування об'єктів і обов'язків перед особою, суспільством та державою [14, с. 129]. Інші автори визначають категорію компетенції митних органів у сфері протидії корупції як складової частини митної безпеки [15, с. 317].

У юридичній літературі вказується на потребу розмежування компетенції органу та його повноважень у публічних відносинах, яке на практиці є складним завданням. Більшість науковців вважають, що повноваження – це сукупність прав і обов'язків суб'єкта, закріплених у чинному національному законодавстві [16, с. 147]. У юридичній енциклопедії поняття «повноваження» визначено як сукупність прав і обов'язків державних органів і громадських організацій, а також посадових та інших осіб, закріплених за ними в установленому законодавством порядку для здійснення покладених на них функцій, а основними формами реалізації повноважень державними органами є ухвалення ними нормативно-правових актів (розпоряджень, наказів, інструкцій тощо), а посадовими особами – здійснення організаційно-розпорядчих дій [17, с. 189]. Д. В. Приймаченко зазначає, що владні повноваження митних органів є тим ключовим елементом, який визначає їхню компетенцію. Поняття «повноваження» вказує на те, які правові можливості має митний орган для вирішення окреслених компетенцією завдань [14, с. 129]. Отже, компетенція суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур, як складник адміністративно-правового статусу, – це сукупність владних повноважень (прав

і обов'язків), наданих антикорупційним законодавством таким суб'єктам і закріплена за ними з метою виконання відповідних завдань і функцій, їхні предмети відання, а також адміністративна відповідальність за неналежне виконання повноважень або їх перевищення.

Розглянемо розмежування компетенції окремих суб'єктів, що запобігають корупційним ризикам під час здійснення митних процедур. До групи загальної компетенції суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур варто віднести: Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Президента України. Спочатку зупинимось на компетенції Президента України з досліджуваних питань. У ч. 1 ст. 102 Конституції України встановлено, що Президент України є главою держави і виступає від її імені [18]. Основний закон країни не відносить главу держави до жодної з гілок влади, однак компетенція Президента України охоплює всі сфери суспільного й державного життя, зокрема запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур. При Президентові України функціонує Національна рада з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчий орган при Президентові України, одним із завдань якої є здійснення системного аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні, ефективності реалізації антикорупційної стратегії, заходів, що вживаються для запобігання та протидії корупції [19]. Окрім того, Указом Президента України «Про Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 рр.» № 1001/2011 від 21 жовтня 2011 р. затверджено стратегію, а Указом «Про утворення Національного антикорупційного бюро України» від 16 квітня 2015 р. № 217 створено НАБУ.

Розкриємо компетенцію Верховної Ради України (далі – ВР України) з питань запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур. Згідно з Конституцією України єдиним органом законодавчої влади в нашій державі є парламент [18], тобто ВР України, до її повноважень належить ухвалення законів. Відповідно до п. п. 12 і 22 ч. 1 ст. 92 Конституції виключно законами України визначаються: організація і діяльність органів виконавчої влади; засади право-

вої відповідальності, зумовлені, зокрема, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, види відповідальності стосовно них. ВР України щодо питань запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур ухвалені такі закони: «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII, який передбачає обов’язок державних органів здійснювати заходи із запобігання корупційним ризикам, зокрема й у митних органах; «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 рр.», «Про Національне антикорупційне бюро України», Митний кодекс України.

Окрім вказаних, ВР України на виконання повноважень у даній сфері вступає у відносини з іншими уповноваженими суб’єктами запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур. НАЗК відповідальне перед Верховною Радою України (ч. 2 ст. 4) [20]. ВР України провадить свою діяльність щодо запобігання корупційним ризикам під час здійсненні митних процедур через Комітет з питань антикорупційної політики, Комітет з питань фінансів, податкової та митної політики тощо. До предмета відання Комітету з питань фінансів, податкової та митної політики, зокрема, входять митна справа та митний тариф, діяльність митних органів. До предмета відання Комітету з питань антикорупційної політики віднесено таке: формування антикорупційної політики, проведення антикорупційної експертизи законопроектів, поданих суб’єктами права законодавчої ініціативи, запобігання та протидія корупції, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, правила етичної поведінки на публічній службі, фінансовий контроль стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, відповідальність за вчинення корупційних правопорушень і правопорушень, пов’язаних з корупцією, правове регулювання і організація діяльності НАБУ, НАЗК, а також діяльність інших правоохоронних і державних органів в частині їхніх повноважень у сфері запобігання та протидії корупції [21].

Згідно із ч. 1 ст. 85 Конституції України [18] ВР України визначає норми, правила та процедури, якими регламентовано

запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур, а також призначає чи надає згоду на призначення окремих посадових осіб у системі запобігання досліджуваних ризиків, здійснює парламентський контроль у цій сфері. Наприклад, ВР України затверджує процедуру визначення персонального складу НАЗК (ст. 5) [20].

Перейдемо до розгляду компетенції Кабінету Міністрів України (далі – КМ України) як суб’єкта запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур. Відповідно до ч. 1 ст. 113 Конституції КМ України – вищий орган у системі органів виконавчої влади. Діяльність КМ України спрямовується на забезпечення інтересів українського народу шляхом дотримання Конституції та законів України, актів Президента України, а також Програми діяльності КМ України, вирішення питань державного управління у сфері економіки та фінансів, правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, запобігання і протидії корупції, розв’язання інших завдань внутрішньої та зовнішньої політики (ст. 19) [20].

При КМ України функціонує Департамент з питань безпеки, оборони, діяльності органів юстиції та запобігання корупції та відділ із питань дотримання антикорупційного законодавства [21]. КМ України як суб’єкт запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур забезпечує формування державної антикорупційної політики в цій царині. КМ України відповідальний перед Президентом України і ВР України, підконтрольний і підзвітний їй у межах, передбачених Конституцією України [22], тобто цей орган має повноваження щодо всіх ланок виконавчої влади, зокрема і щодо запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур. Окрім того, КМ України створює НАЗК, реалізує Антикорупційну стратегію шляхом виконання Державної антикорупційної програми. У такій Програмі на 2023–2025 рр. серед пріоритетних сфер запобігання корупції визначено таку, як «Митна справа й оподаткування», одним із поширених корупціогенних чинників у діяльності митних органів є непрозорість підходів у класифікації товарів та визначенні їхньої митної вартості.

За нормами Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» їхня система складається з міністерств України й інших центральних органів виконавчої влади, а повноваження міністерств та інших центральних органів виконавчої влади поширюються на всю територію держави. Так, діяльність Мінфіну України спрямовується і координується КМ України [23]. Окрім того, КМ України призначає одного із трьох членів комісії, яка здійснює зовнішнє оцінювання діяльності НАБУ [20]. Отже, КМ України бере участь у вирішенні деяких організаційних і кадрових питань щодо окремих суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур і напрямів антикорупційної політики.

Розглянемо компетенцію окремих суб'єктів запобігання корупційним ризикам у здійсненні митних процедур, Нацполіції України (поліція), НАЗК, НАБУ, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Державної митної служби України. Так, Нацполіція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку. Її діяльність, як і вищезгаданих органів, спрямовується і координується КМ України через Міністра внутрішніх справ України згідно із Законом України «Про Національну поліцію». Поліція відповідно до покладених на неї завдань: 1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність щодо запобігання вчиненню правопорушень; 2) виявляє причини й умови, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, у межах своєї компетенції проводить заходи для їх усунення; 3) уживає заходів із метою виявлення і припинення вказаних правопорушень; 4) здійснює своєчасне реагування на заяви й повідомлення про вказані правопорушення (ст. 23). Отже, Нацполіція України провадить превентивну та профілактичну діяльність щодо відвернення правопорушень, пов'язаних із запобіганням корупційним ризикам під час здійснення митних процедур, уживає заходів для їх виявлення і мінімізації.

Відповідно до ст. 131¹ Конституції в Україні діє прокуратура, яка здійснює:

1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, під час кримінального провадження; 3) представництво інтересів держави в суді [18]. Зокрема, Спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі – САП) має опосередкований вплив тільки на окремих суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур. САП у межах своїх повноважень здійснює: 1) нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування НАБУ; 2) підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях тощо [24].

Ще одним суб'єктом запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур виступає НАБУ. Зокрема, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», НАБУ є державним правоохоронним органом, на який покладаються профілактика, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових [20]. Завданням НАБУ є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та становлять загрозу національній безпеці, але якщо розглядати безпосередньо митну справу, то підслідними НАБУ є посадова особа митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника митної справи III рангу і вище.

Ще одним суб'єктом запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур виступає НАЗК. Так, згідно зі ст. 4 Закону України «Про запобігання корупції» НАЗК – центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування і реалізує державну антикорупційну політику [3]. До його основних завдань щодо антикорупційного закону із запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур варто віднести проведення моніторингу та контроль за дотриманням вимог актів законодавства з питань запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур, надання роз'яснень,

методичної та консультаційної допомоги із цих питань у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [3].

НАЗК затверджує Типове положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції, одними із завдань якої є організація роботи з оцінювання корупційних ризиків у діяльності відповідного органу, підготовка заходів щодо їх усунення, унесення відповідних пропозицій керівнику відповідного органу, а також залучається для виконання цих функцій до роботи комісії з оцінювання корупційних ризиків [25]. НАЗК затверджує перелік посад із високим і підвищеним рівнем корупційних ризиків [26], виходячи з його аналізу в митній сфері, до посад із високим і підвищеним рівнем корупційних ризиків віднесені посади державної служби категорії «В» митних органів. Зауважимо, що перелік таких посад із високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків визначено у ст. 56 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII [3].

НАЗК затверджує управління корупційними ризиками в діяльності органів влади, у якому визначено його етапи оцінювання, як-от: 1) підготовка до оцінювання корупційних ризиків; 2) дослідження середовища організації та визначення обсягу оцінювання корупційних ризиків; 3) ідентифікація корупційних ризиків; 4) аналіз корупційних ризиків; 5) визначення рівнів корупційних ризиків [26]. Вищенаведені етапи охоплюють запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур.

Згідно із приписами ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700–VII визначено широку систему повноважень НАЗК з питань запобігання корупційним ризикам у здійсненні митних процедур, серед яких: 1) проведення аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні в діяльності державних органів; 2) розроблення проєктів антикорупційної стратегії та державної програми з її виконання, здійснення моніторингу, координації, оцінювання ефективності виконання Антикорупційної стратегії; 3) формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проєктів нормативно-правових актів із

цих питань; 4) здійснення моніторингу та контролю за дотриманням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняних до них осіб тощо [3]. Окрім того, НАЗК в межах повноважень, що стосуються запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур, проводить контроль і перевірки декларацій осіб, що забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері митної справи [3].

За базовим антикорупційним законом (ч. 1 ст. 12) НАЗК має такі основні повноваження щодо запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур: 1) вносити приписи про порушення вимог законодавства щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог і обмежень, передбачених цим Законом, захисту викривачів; 2) проводити перевірки організації роботи щодо підготовки та виконання антикорупційних програм, функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, захисту викривачів; 3) може отримувати письмові пояснення щодо обставин, що можуть свідчити про порушення правил етичної поведінки, інших вимог і обмежень, передбачених цим Законом, щодо достовірності відомостей, зазначених у деклараціях осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 4) складати протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені Законом до компетенції НАЗК, застосовувати передбачені Законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення [3] тощо.

Отже, у системі суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур компетенція НАЗК охоплює застосування заходів стосовно: 1) моніторингу та контролю за дотриманням актів законодавства з питань запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур; 2) затвердження процесу управління корупційними ризиками в діяльності органів влади, перелік

посад із високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків, типове положення про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції; 3) здійснення методичного й консультативного забезпечення запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур; 4) внесення приписів про порушення вимог законодавства в цій сфері; 5) здійснення контролю та перевірки декларацій осіб, що забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері митної справи. Окрім того, НАЗК має також досить широкі повноваження для того, щоб ефективно здійснювати запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур, оскільки має значний вплив на інші органи державної влади в цій сфері.

Наступним суб'єктом запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур у цій сфері є Держмитслужба України. Правовий статус закріплено МК України [8] й у Положенні про Держмитслужбу України [27]. Згідно з п. 34–1 ст. 4 МК України, поняття митних органів охоплює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, митниці та митні пости. У ст. ст. 543–550 МК України встановлено перелік і завдання митних органів [8]. Зазначимо, що митні процедури здійснюються безпосередньо посадовими особами митних органів у межах їхніх виняткових повноважень. Реалізація виняткових повноважень під час здійснення митних процедур передбачає ухвалення низки дозвольно-розпорядчих і організаційно-управлінських рішень. Зазначимо, що корупційні ризики під час здійснення митних процедур можуть бути зовнішні та внутрішні. Стосовно посадових осіб Держмитслужби України та її територіальних органів як суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур мають повноваження голова Держмитслужби України, керівники територіальних органів Держмитслужби України, керівники уповноваженого підрозділу із запобігання та протидії корупції, керівники уповноважених підрозділів Держмитслужби та працівники Держмитслужби, а також уповноважені митними органами особи на надання послуг із декларування товарів (митні брокери).

Зокрема, Держмитслужба України є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну митну політику та державну політику у сфері боротьби із правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи [27]. Так, у п. 2 ст. 5 Положення про Держмитслужбу України визначено, що вона з метою організації своєї діяльності забезпечує в межах повноважень, визначених законом, здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції, а також контроль за дотриманням антикорупційного законодавства в апараті Держмитслужби України та її територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери її управління; запроваджує правила етики поведінки державних службовців Держмитслужби України та здійснює контроль за їх дотриманням [27].

У структурі центрального апарату Держмитслужби України створено уповноважений підрозділ із питань запобігання та виявлення корупції – Управління з питань запобігання та протидії корупції. Основні повноваження Управління такі: 1) підготовка, забезпечення та контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції, відповідно до вимог антикорупційного законодавства; 2) надання методичної та консультативної допомоги з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства; 3) участь в інформаційному та науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції, а також міжнародному співробітництві в зазначеній сфері; 4) проведення організаційної та роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення та протидії корупції; 5) здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів; 6) здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства; 7) здійснення контролю за дотриманням працівниками Держмитслужби правил етичної поведінки державних службовців [28; 29].

Окрім вищенаведеного, управлінську діяльність із запобігання корупційним ризиків під час здійснення митних процедур проводить Департамент боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями [29]. Серед завдань вказаного Департа-

менту такі: участь у реалізації державної політики України у сфері державної митної справи шляхом запобігання та протидії контрабанді, боротьбі з порушеннями митних правил на всій митній території України; забезпечення правильного застосування, неухильного дотримання та запобігання вчиненню порушень вимог законодавства України з питань державної митної справи; організація діяльності митних органів з виявлення, розкриття, припинення та профілактики порушень законодавства з питань державної митної справи, запобігання таким правопорушенням.

Департамент інформує підрозділ Держмитслужби України, до повноважень якого належать питання боротьби з корупцією, про факти, що можуть свідчити про вчинення корупційних правопорушень посадовими особами митних органів під час виконання ними службових обов'язків (п. 3.10) [30]. У Держмитслужбі України була створена комісія з оцінювання корупційних ризиків [31], яка є консультативно-дорадчим органом, що постійно діє, була передбачена в Антикорупційній програмі Державної митної служби України на 2021–2022 рр. Окрім цього, у структурі Держмитслужби України функціонує управління внутрішнього контролю, яке наділене компетенцією щодо системної протидії корупції, зокрема й запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур. В Антикорупційній програмі Державної митної служби України на 2023–2025 рр. відводиться велика роль робочій групі з оцінювання корупційних ризиків, яка здійснює моніторинг і оцінює виконання Антикорупційної програми. У Держмитслужбі України формується

звіт за результатами оцінювання корупційних ризиків. З метою забезпечення повноти оцінювання корупційних ризиків на 2024 р. у діяльності Держмитслужби України та її територіальних органів оновлено персональний склад робочої групи з оцінювання корупційних ризиків у цьому державному органі, затверджено її наказом від 14 жовтня 2022 р. № 449 «Про затвердження Положення про робочу групу з оцінювання корупційних ризиків та її персонального складу».

Висновки. Компетенція суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур як складник адміністративно-правового статусу – це сукупність владних повноважень (прав і обов'язків), наданих антикорупційним законодавством таким суб'єктам, закріплена за ними з метою виконання відповідних завдань і функцій, їхні предмети відання, а також адміністративна відповідальність за неналежне виконання повноважень або їх перевищення з питань запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур. Компетенція суб'єктів запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур є складником їхнього адміністративно-правового статусу, визначає їх місце та роль у системі антикорупційних органів у митній сфері, може бути визначена як сукупність нормативно визначених цілей і завдань, яка необхідна для виконання державно-владних повноважень у цій царині, а «повноваження» вказують на те, які правові можливості має суб'єкт запобігання корупційним ризикам під час здійснення митних процедур для вирішення визначених компетенцією завдань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
2. Шевчук О.М., Зуй В.В. Порушення митних правил, як підстава адміністративної відповідальності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2024. № 102. С. 133–139.
1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700–VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
2. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком-Інтер, 2003. 544 с.
3. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. Київ : УРЕ, 1974. 776 с.
4. Словничок юридичних термінів : навчальний посібник / уклад. В.П. Марчук. Київ : МАУП, 2003. 128 с.

5. Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 р. № 830/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#Text>.

6. Митний кодекс України : Закон від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № № 44–48. Ст. 552.

7. Брачук А.О. Категорія «митні процедури» в українському законодавстві: поняття та типологія. *Актуальні проблеми політики*. 2016. Вип. 58. С. 241–250.

8. Резнік І.М. Правове регулювання переміщення товарів через митний кордон України : монографія / за ред. М.Г. Шульги. Харків : Оберіг, 2015. 192 с.

9. Дудченко В.В. Поняття та сутність митних процедур відповідно до законодавства України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 61–64.

10. Адміністративне право України : підручник / за ред. Ю.П. Битяка. Харків : Право, 2010. 624 с.

11. Авер'янов В.Б. Функції та організаційна структура органу державного управління. Київ : Наукова думка, 1979. 223 с.

12. Приймаченко Д.В. Компетенція митних органів у сфері реалізації митної політики: сучасний стан. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 1. С. 126–130.

13. Ільченко О.В. Компетенція митних органів щодо протидії корупції у царині забезпечення митної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2024. Вип. 86. Ч. 3. С. 317–322.

14. Голосніченко І.П., Голосніченко Д.І. Теорія повноважень, їх легітимність та врахування потреб і інтересів при встановленні на законодавчому рівні. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*. Серія «Політологія. Соціологія. Право». 2011. № 1 (9). С. 147–155.

15. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт. : В.К. Гіжевський та ін. Київ : Юрінком-Інтер, 2003. 528 с.

16. Конституція України : Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

17. Про Національну раду з питань антикорупційної політики : Указ Президента України від 14.10.2014 р. № 808/2014. *Офіційний вісник Президента України*. 2014. № 41. С. 39.

18. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051.

19. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання : постанова Верховної Ради України від 29 серпня 2019 р. № 19-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 35. Ст. 147.

20. Про затвердження структури Секретаріату Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. № 564. *Офіційний вісник України*. 2016. № 69. Ст. 2333.

21. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222.

22. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № № 2–3. Ст. 12.

23. Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції : наказ НАЗК від 27.05.2021 р. № 277/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0914-21#Text>.

24. Про затвердження Переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків : наказ НАЗК від 06.11.2023 р. № 249/23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1966-23#Text>.

25. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : постанова КМ України від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>.

26. Управління з питань запобігання та протидії корупції. *Державна митна служба України* : офіційний сайт. URL: <https://customs.gov.ua/structure>.

27. Про затвердження Порядку організації із запобігання корупції в Держмитслужбі та її територіальних органах : наказ Держмитслужби від 06.08.2021 р. № 609. URL: <https://customs.gov.ua>.

28. Положення про Департамент боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями : наказ Держмитслужби України від 07.04.2011 р. № 289, у редакції наказу Держмитслужби України від 26.11.2012 р. № 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0289342-11/card6#Public>.

29. Про початок роботи з оцінки корупційних ризиків : наказ Державної митної служби від 03.01.2020 р. № 1. URL: <https://customs.gov.ua>.